

ТУРИЗМ І РЕКРЕАЦІЯ ЯК ВАЖЛИВІ СКЛАДОВІ ЕКОНОМІЧНОГО І СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Проаналізовано демографічне і соціальне становище Івано-Франківської області за останні роки та висвітлено роль і місце туристично-рекреаційної галузі в соціально-економічному розвитку регіону. Обґрунтовано необхідність та запропоновано основні напрямки розвитку цієї сфери.

Ключові слова: соціально-економічний розвиток, демографія, міграція, туристично-рекреаційна галузь, зелений туризм.

І. Вступ. Івано-Франківська область – одна з 25 територіальних соціально-економічних систем України обласного рангу, її основними функціональними компонентами є територія, природно-ресурсний потенціал, виробнича й соціально-економічна інфраструктура, а головне – населення і трудові ресурси. Внаслідок певних об'єктивних і суб'єктивних причин намітились (а в останні роки поглибилися) тенденції до соціально-економічного занепаду краю: розбалансовані господарські зв'язки, прогресує безробіття, загострюються диспропорції в життєвому рівні населення в гірських та рівнинних територіях, наближається до критичної демографічна ситуація, деградує унікальна природа Карпат, запущені історико-культурні цінності регіону.

На наш погляд, для вирішення соціально-економічних проблем, що склалися за останні десятиріччя на Івано-Франківщині – галузь туризму можна вважати однією із найбільш перспективних. Область має об'єктивні і вагомі передумови для її розвитку: природнокліматичний потенціал (мальовничі ландшафти, чисте повітря, мінеральні води), туристичні маршрути, збережені національні традиції і фольклор, архітектурні пам'ятки, рекреаційні заклади.

Туризм є однією з передових і найбільш динамічних галузей економіки і є найбільшою формою міжнародної торгівлі послугами. Протягом останніх 20 років середньорічні темпи росту чисельності туристів у світі перевищують 5%, а валютних надходжень від туризму – 14% [1, 88]. За швидкі тем-

пи розвитку він визнаний економічним феноменом попереднього століття. За прогнозами професора М.Д. Романюка бурхливий розвиток туризму буде продовжуватися і далі. При збереженні таких темпів росту до 2010 року ця галузь стане головною експортною галуззю у світі, а чисельність туристів перевищить 1 млрд. осіб.

В багатьох країнах туристична індустрія відіграє значну роль у формуванні валового внутрішнього продукту, активізації зовнішньо-торгівельного балансу, створенні додаткових робочих місць і забезпечення зайнятості населення, здійснює вагомий вплив на такі ключові галузі народного господарства як транспорт, зв'язок, будівництво, сільське господарство, виробництво товарів споживання та інші, тобто є своєрідним стабілізатором соціально-економічного розвитку.

Санаторно-курортне обслуговування є однією з особливо важливих галузей туризму, але, на жаль, в нашій країні, особливо в роки переходу до ринкової економіки, ця сфера не була такою ж прибутковою і ефективною як в інших країнах. Курорти переживали скрутні часи, але підйом, який спостерігався в 1998–2000 роках, свідчить про те, що санаторно-курортна галузь поступово стає однією з найбільш динамічних і з кожним роком приваблює все більше не лише рекреантів але й інвесторів.

В свою чергу, стабілізація санаторно-курортної сфери в регіоні, пожвавлює і діяльність в сфері туризму, тому варто було би розглядати питання комплексного впливу розвитку рекреації та туризму в області на її соціальне та економічне становище.

Ця проблема все частіше стає предметом наукових досліджень та постійно знаходиться в центрі уваги багатьох сучасних вчених-економістів. Значна увага їй приділена у працях таких вітчизняних науковців: М. Долішнього, М.Романюка, І.Баланюка, С.Злунка, В.Кравціва, Л.Черчик, В.Цибуха, І.Садової, Л.Шевчук, О.Шаблія, Б.Данилишина, В.Кифяка, В.Мікловди, П.Мироненко, М.Нудельмана, С.Харічкова, І.Яковенко та ін. Вагомий вклад у розвиток методологічних пи-

тань визначення ролі туристично-рекреаційної сфери у соціально-економічному розвитку регіону зарубіжні вчені: А.Гранберг А.Ярош, Б.Малиш, В.Гаворецький, З.Глугевич, О.Рогалевський, М.Мікульський, та ін. Проте, наукові знання, що стосуються механізмів впливу розвитку туристично-рекреаційної сфери на соціальну, демографічну та економічну обстановку є недостатніми, особливо у тому, що стосується вирішення практичних завдань пов'язаних із процесами розвитку рекреації та туризму на рівні Івано-Франківської області.

Все це обумовило актуальність теми дослідження.

II. Постановка завдання. Сучасний стан соціальної, демографічної та економічної сфери Івано-Франківщини, а особливо її сільських та гірських територій, викликає

III. Результати. Аналізуючи економічні, демографічні та соціальні показники Івано-Франківської області за останні роки можна зробити висновок, що ситуація, яка склалася в цих сферах потребує як негайного втручання з боку найвищого керівництва держави, так і уваги з боку наукового світу та громадськості загалом.

Для аналізу демографічної ситуації в області відберемо три групи статистичних показників, які, на нашу думку, найбільш узагальнено відображають становище, що склалося у сфері демографії на Івано-Франківщині – чисельність населення, природний рух населення та міграційний рух населення області [3, 330 – 391].

Так, не може не викликати занепокоєння той факт, що, з року в рік, в області скорочується чисельність населення (табл. 1).

Таблиця 1.

Кількість наявного населення в області станом на 1995 та 2000–2006 рр.

Роки	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Всього, тис.осіб	1466,8	1430,1	1420,2	1409,7	1403,7	1397,8	1393,6

стурбованість багатьох українських вчених-економістів. Бєручи до уваги наявність в області більшості ресурсів, необхідних для розвитку туристично-рекреаційної сфери (природні, рекреаційні, культурно-історичні, соціальні, економічні умови та ресурси) [2, 138], світові тенденції розвитку цієї сфери, зумовлені постійним зростанням попиту на туристично-рекреаційний продукт, а також той факт, що для Івано-Франківської області, з її ускладненими умовами ведення сільського господарства і малою часткою промисловості в економіці області та, як наслідок, сприятливою екологічною обстановкою, туристично-рекреаційна галузь могла би і повинна стати пріоритетною, що, в свою чергу, допоможе вирішити більшість соціально-економічних проблем та вивести область на лідируючі позиції за цими показниками по Україні. Тому актуальною залишається необхідність обґрунтування важливості туристично-рекреаційної індустрії в області для соціально-економічної сфери, аналіз її сучасного стану а також перспектив і шляхів її більш інтенсивного розвитку.

Для більшої наглядності зобразимо ці дані графічно (рис. 1).

Таким чином, населення області скоротилося з 1995 року до 2005 більш ніж на 73 000 осіб, що склало більше 5%.

Причини цього скорочення різні: це і висока смертність населення, і низька народжуваність (табл. 2).

При чому, якщо у містах ситуація дещо стабілізується, то у селах за останні 5 років спостерігається систематичне погіршення приросту населення – переважання кількості померлих над кількістю новонароджених складало щороку близько 4 000 осіб. Насторожує також той факт, що з року в рік на селі зростає смертність осіб працездатного віку. Даний факт можна пояснити зниженням загального рівня здоров'я населення спричиненого низькою соціальною захищеністю, безробіттям, низьким рівнем доходів, алкоголізмом, тютюнопалінням, негативною морально-психологічною атмосферою, та іншим.

В економічному розвитку області за часів Радянського Союзу спостерігалися певні

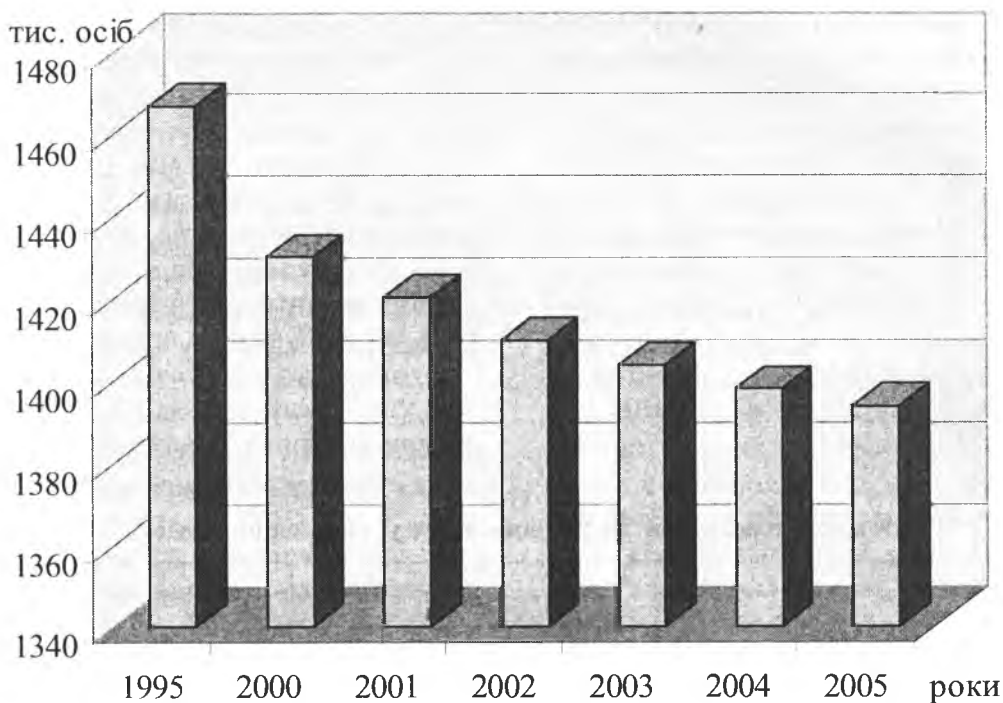

Рис. 1. Спад кількості наявного населення в області за 1995–2005 роки.

Таблиця 2.

Природний рух населення області за 1990 – 2005 роки

Природний приріст населення	роки					
	1990	1995	2000	2003	2004	2005
Всього	7288	1130	-2670	-4487	-3039	-3820
у міських поселеннях	4967	1475	-271	-528	173	64
у сільській місцевості	2321	-345	-2399	-3959	-3212	-3884
<i>З числа померлих особи</i>						
у працездатному віці						
Всього	2892	3423	3402	3823	3756	4017
у міських поселеннях	1092	1566	1563	1694	1596	1683
у сільській місцевості	1800	1857	1839	2129	2160	2334

викривлення – економіка краю розвивалась екстенсивними методами, спостерігались високі темпи індустріального розвитку і в той же час відставав розвиток села. Як наслідок, сьогодні маємо ситуацію, коли в місті значно легше знайти роботу ніж в селі. Це можна пояснити також і іншими історичними факторами, адже надлишок робочої сили в селі досягав 25%, що штовхало людей на міграції всіх видів ще за радянських часів.

З переходом до нових принципів і систем господарювання, розірванням господарських зв'язків між підприємствами та станов-

ленням нових форм економічних стосунків, Україна опинилась на етапі так званої перехідної економіки, що характеризувалось для держави в цілому, а для області особливо, кризою в багатьох галузях народного господарства, закриттям підприємств і, як наслідок, ростом безробіття, інфляцією, зниженням соціальної захищеності громадян та багатьма іншими негативними факторами.

За часів незалежності структура міграції значно змінилась. Якщо до 90-х років ХХ століття переважали, в основному, міграції між сусідніми областями, в межах республі-

ки чи між союзними республіками, а також маятникова міграція, то в сучасних умовах з'являється новий для України напрямок — близьке і далеке зарубіжжя. Складні соціальні та економічні умови, в яких опинилися мешканці Івано-Франківщини та решти західних областей, змусили багатьох з них шукати кращої долі в Італії, Португалії, Іспанії, Греції, Польщі, Чехії та інших країнах Європи.

Лише частково відображає ситуацію, що склалася з міграцією офіційна статистика (табл. 3).

В основному ж, зовнішні міграції здійснюються нелегально чи напівлегально, що унеможливило статистичні підрахунки. Мігранти виїждять за кордон за короткотерміновими туристичними візами і, по їх закінченні, залишаються в країні перебування на нелегальному становищі – без дозволу на працю, без будь-яких соціальних гарантій, гарантій дотримання прав і свобод, та навіть без дозволу на перебування в країні загалом. За таких умов люди опиняються практично поза законом. Після того, як країни Європи посилили контроль за видачею туристичних

Таблиця 3

Основні показники міграційного руху населення області (осіб)

	роки		
	2003	2004	2005
Кількість прибулих, всього	15732	16649	16084
у міські поселення	9262	10413	10037
у сільську місцевість	6470	6236	6047
Кількість вибулих, всього	17082	17816	16933
з міських поселень	9781	10251	9388
з сільської місцевості	7301	7565	7545
Сальдо міграції, всього	-1350	-1167	-849
у міських поселеннях	-519	162	649
у сільській місцевості	-831	-1329	-1498
Потоки міграції			
у межах України			
прибуло	15365	16354	15706
вибуло	16301	17206	16376
сальдо міграції	-936	-852	-670
країни СНД			
прибуло	316	264	335
вибуло	434	305	251
сальдо міграції	-118	-41	84
країни далекого зарубіжжя			
прибуло	51	31	38
вибуло	347	305	296
сальдо міграції	-296	-274	-258

віз, збільшилась кількість мігрантів з України взагалі без будь-яких віз.

Як видно з таблиці 3, протягом всього аналізованого періоду кількість осіб вибулих з області за межі країни в багато разів перевищує кількість прибулих. Практично, по всіх напрямках міграційних потоків, як між областю і зарубіжжям, так і між країнами СНД, а також між іншими областями України, загальне сальдо міграції є негативним. Особливо несприятлива ситуація за цим показником у сільській місцевості, що ще раз підтверджує той факт, що у сільській місцевості соціально-економічна обстановка значно гірша ніж в містах.

Для аналізу соціально-економічної ситуації Івано-Франківщини також наведемо кілька статистичних показників за останні роки та порівняємо їх з аналогічними показниками, що склалися в середньому по Україні, по сусідніх областях – Львівській, Закарпатській, Чернівецькій і Тернопільській та по Автономній Республіці Крим (табл. 4).

рівнянні з середнім по Україні, він є вищим аж на 1,6 %.

Цікавим видається порівняльний аналіз показника кількості безробітних, обчисленої за методологією МОП в Івано-Франківській області та в Автономній Республіці Крим (без міста Севастополь). Економічна спеціалізація цього регіону – сфера туризму та рекреації. При чому, така спрямованість складалась там ще з дорадянських часів, внаслідок географічного розташування та кліматичних умов, характерних для Криму. Кількість безробітних тут одна з найнижчих по Україні і склала у 2005 році лише 5,5 %. Кращим показником можуть похвалитись лише міста Київ і Севастополь.

В Україні є два регіони, умови в яких дозволяють забезпечувати задоволення суспільних потреб в рекреаційних та туристичних послугах: Чорноморсько-Азовський і Карпатський. Враховуючи переважаність першого регіону та ріст попиту на оздоровлення і відпочинок, Карпати, а саме Івано-

Таблиця 4

**Кількість безробітного населення за методологією МОП
по регіонах (у віці 15–70 років)**

	2004		2005	
	тис. осіб	відсотків до економічно активного населення відповідного віку	тис. осіб	відсотків до економічно активного населення відповідного віку
Україна	1906,7	8,6	1600,8	7,2
області				
Закарпатська	48,2	8,2	41,3	7,0
Івано-Франківська	58,4	10,2	50,3	8,8
Львівська	117,5	10,0	102,4	8,8
Тернопільська	52,6	11,9	42,3	9,1
Чернівецька	49,1	12,2	39,5	9,8
Автономна Республіка Крим (без м.Севастополь)	66,7	6,9	52,6	5,5

Так кількість безробітних, обчислена за методологією МОП у 2005 році скоротилась на 1,4% порівняно з попереднім роком і склала 8,8% до економічно активного населення загалом, або 50,3 тисячі осіб. Порівнюючи з сусідніми областями, цей показник на Івано-Франківщині є один з найнижчих, але, у по-

Франківська область, є практично єдиною територією, що здатна реалізувати незадоволений попит на ці послуги.

Ми ж, у своєму дослідженні, також схиляємось до думки, що Івано-Франківській області варто було би спрямувати вектор

розвитку у цю сферу. І хоча тут немає моря, зате взимку Івано-Франківщина стає центром туризму і рекреації України. Сюди з'їжджаються любителі зимових видів спорту з усієї країни і навіть з близького зарубіжжя. Влітку та в інші пори року Івано-Франківщині також є що запропонувати гостям.

Для ефективного здійснення туристично-рекреаційної діяльності необхідна наявність чотирьох основних складових: капіталу, технології, кадрів та туристично-рекреаційні ресурси. Це означає, що недостатньо маючи капітал, купити технологію, найняти працівників та займатися туристично-рекреаційною діяльністю. Для цього необхідно вибрати місце, де є в наявності туристично-рекреаційні ресурси. Це одна із специфічних особливостей туристично-рекреаційної діяльності. В області такі місця є, як і доступні більшість туристично-рекреаційних

ресурсів [2, 138]:

- 1) природні рекреаційні ресурси;
- 2) культурно-історичні ресурси;
- 3) соціальні умови та ресурси;
- 4) економічні умови та ресурси.

Особливо варто виділити природно-рекреаційні ресурси (рис. 2), які поділяються на:

- 1) кліматичні;
- 2) флоро-фауністичні;
- 3) мінералогічні;
- 4) ландшафтні.

Це ті ресурси, які не потребують особливих капіталовкладень у їх використання і які, в свою чергу, формують конкурентні переваги області у розвитку туристично-рекреаційної сфери.

На сьогоднішній день можна зробити висновок, що ці ресурси використовуються малоефективно або неефективно взагалі. Так, аналізуючи кількість санаторіїв та пансіо-

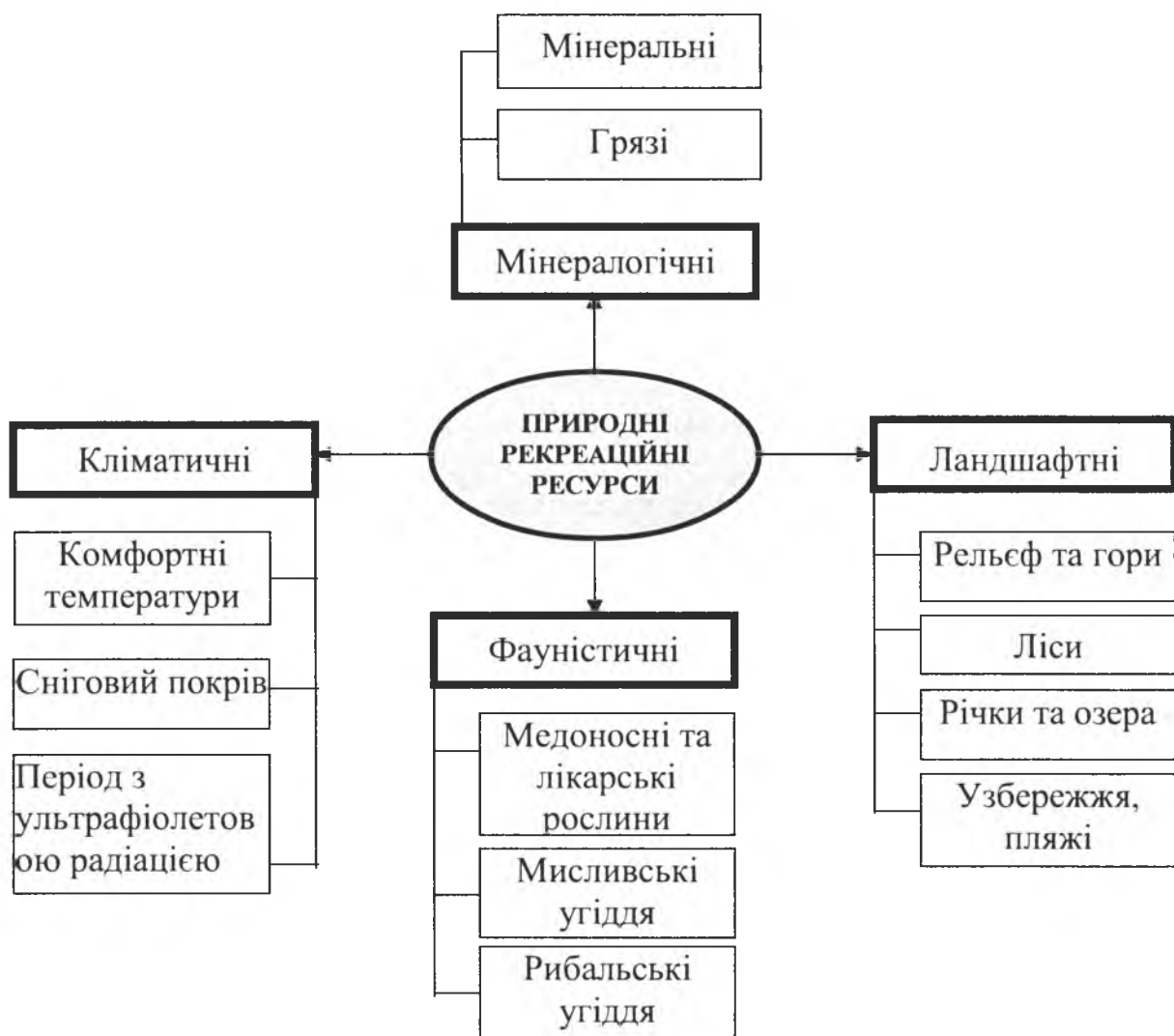

Рис. 2. Види природних рекреаційних ресурсів

натів з лікуванням, будинків та пансіонатів відпочинку в області та порівнюючи ці цифри з попередніми періодами а також з аналогічними показниками в інших регіонах (табл. 5), приходимо до невтішного виснов-

ку. Їх в області офіційно зареєстровано лише 4, у порівнянні з 9-ма на Львівщині. Викликає також занепокоєння факт зменшення кількості місць як в санаторіях та пансіонатах для лікування, так і в пансіонатах відпо-

Таблиця 5

Санаторії та пансіонати з лікуванням, будинки та пансіонати відпочинку по регіонах

	Санаторії та пансіонати з лікуванням				Будинки та пансіонати відпочинку			
	кількість (2005)	у них місць			Кількість (2005)	у них місць		
		1995	2004	2005		1995	2004	2005
Україна	524	158507	147369	144242	321	83282	62397	64804
Автономна Республіка Крим	142	60220	55607	54470	136	37339	29590	29344
області								
Закарпатська	16	4307	3230	3254	-	170	-	-
Івано-Франківська	16	2134	2606	2581	4	451	500	244
Львівська	66	20437	17336	18756	9	24	439	439

ку, що за кількістю санаторіїв та пансіонатів з лікуванням, Івано-Франківська область зі своїми 16 санаторіями та пансіонатами для лікування, має значні резерви для розвитку. У порівнянні з Львівською областю, де їх налічується 66 і в яких може розміститись понад 19 000 осіб на добу, Івано-Франківська область може прийняти лише 2 581 бажуючого оздоровитись. Порівнюючи з АР Крим, Івано-Франківська область відстає за цим показником в десятки разів. Не вистачає також будинків та пансіонатів відпочинку,

яке відбувається паралельно з загальним ростом попиту на такого роду туристично-рекреаційний продукт в області і Україні загалом.

Так, наприклад, кількість обслужених по області за 2005 рік туристів згідно зі звітами становить 147,5 тис. осіб. Це більше ніж у 2004 році відповідно у 2,5 рази за рахунок внутрішніх туристів, обслужених туроператором "Парктур" (ТК "Буковель"). Обсяги обслуговування склали 29 млн. грн. (табл. 6).

Таблиця 6

Динаміка основних показників діяльності ліцензованих туристичних підприємств 2005 – I півріччя 2006 року

Види туризму	2005 р.	I півріччя 2006 р.
Кількість обслужених туристів	147 581	235 024
з них:		
-іноземних	8 690	1144
-зарубіжних	4 814	2128
-внутрішніх	133 748	231 448
Кількість обслужених екскурсантів	43 370	8090
Обсяг наданих послуг, тис.грн.	28 971,0	28 121,4

За даними основних показників туроператорів та турагентів за 2005 рік Івано-Франківська область за кількістю обслужених туристів зайняла 3 місце в Україні після м. Києва та АР Крим, за кількістю екскурсантів – 6 місце (85 тис. осіб), за обсягами наданих послуг 10 місце (29 млн. грн.), за платежами до бюджету 4 місце (4 млн. грн.), за середньообліковою кількістю працівників – 11 місце (551 особа), за кількістю підприємств 13 місце (56 туроператорів та турагентів у 2005 році).

За перше півріччя 2006 р. туроператорами та турагентами обслужено 235 тис. туристів, що на 72% більше, ніж за такий період у 2005 році (89% з них обслужено туроператором “Парктур” (ТК “Буковель”).

Це офіційні дані державної статистичної звітності (форма №1-тур) туроператорів та турагентів. Тут не враховані показники готелів, санаторно-курортних закладів, садиб сільського, зеленого туризму.

За літній сезон 2006 року Івано-Франківську область відвідало 645 тис. осіб, з них в Яремчанському регіоні побувало 544 тис. осіб.

Таким чином, бачимо, що туристична галузь є однією із пріоритетних для забезпечення сталого розвитку Івано-Франківської області та її територіальних громад. Це сприяє створенню нових підприємств та додаткових робочих місць., збільшуються надходження до місцевих бюджетів.

Для вирішення соціально-економічних проблем сільських регіонів, перспективним, на нашу думку, є розвиток в області сільського зеленого туризму. Влада області приділяє цьому питанню значну увагу – облдержадміністрація розробила проєкт Програми розвитку сільського, зеленого туризму в області до 2010 року, який передбачає створення обласного навчально-консультаційного центру з сільського зеленого туризму, мережі рекламно-інформаційних центрів, пошук шляхів пільгового кредитування та ін. і буде виноситись на розгляд чергової сесії обласної ради.

Облдержадміністрації розроблено Стратегічне розпланування території Івано-Франківської області під туристичну інфраструктуру готельного та придорожного сервісу, яке дасть можливість потенційним інвесторам ефективно вкладати кошти у розвиток даної туристичної інфраструктури. На сьогоднішній день діє також Програма роз-

витку туризму в області на 2002–2010 роки, затверджена обласною радою у 2002 році.

Починаючи з 2006 року реалізовується великобюджетний проєкт-переможець всеукраїнського конкурсу проєктів та програм розвитку місцевого самоврядування “Створення комплексної системи розвитку туристичної індустрії Івано-Франківщини”, розроблений головним управлінням з питань євроінтеграції, зовнішніх зв’язків та туризму обласної державної адміністрації, Асоціацією економічного розвитку Івано-Франківщини та Радою з туризму Карпатського регіону. Проєкт передбачає стратегічне планування – розроблення комплексної довготермінової маркетингової стратегії Івано-Франківщини як туристичного регіону; інноваційну ініціативу – запровадження нових стандартів та процедур підвищення якості туристичних послуг (категоризація садиб сільського, зеленого туризму та ознакування пам’яток природи, історії та архітектури; навчання та підвищення кваліфікації кадрів туристичної індустрії; інформаційне забезпечення (створення кількох туристично-інформаційних центрів в районах (містах) області із значним туристично-рекреаційним потенціалом, об’єднання їх в мережу, створення централізованої бази даних, а також інтерактивного туристичного веб-порталу).

З огляду на вищесказане, пропонуємо наступні напрямки для короткотермінового вирішення в галузі туризму та рекреації, які, на нашу думку, сприятимуть її стрімкому розвитку вже в найближчі роки і які не вимагають значних фінансових затрат, але, в свою чергу, матимуть синергійний ефект для соціально-економічного розвитку регіону:

1. Розвиток сільського, зеленого туризму:
  - проведення категоризації садиб сільського, зеленого туризму;
  - затвердження та реалізація Програми розвитку сільського, зеленого туризму в області до 2010 року;
  - створення в м. Івано-Франківську обласного навчально-консультаційного центру розвитку сільського, зеленого туризму з офісом Івано-Франківської обласної організації Спілки сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні.
2. Розвиток нових напрямів туризму:
  - затвердження та реалізація Програми розвитку Дністровського каньйону (розвиток водного туризму та спелеотуризму).

3. Рекламно-інформаційна діяльність:
– створення обласного туристичного веб-сайту та віртуального центру туристичної інформації;

– підтримка масштабних культурно-туристичних заходів.

4. Знакування та облаштування туристських маршрутів:

– подальша реалізація Програми розвитку мережі пішохідних туристських маршрутів в області “Спільним Шляхом до Об’єднаної Європи” (відновлення Східно-Карпатського туристського шляху).

IV. Висновки. Таким чином, розвиток туристично-рекреаційної індустрії в області має об’єктивні і незаперечні передумови. Доведення до конкурентного рівня якості рекреаційних послуг при умові поступового здешевлення їх вартості та розширення асортименту, задіяння нових для регіону і новітніх видів туристичного і санаторно-курортного обслуговування, з залученням наукових підходів та використанням сучасних маркетингових стратегій дозволить вивести туристично-рекреаційну галузь краю на передові позиції не лише в Україні, але й у Європі та поміж країн СНД.

Це дасть змогу привабити більшу кількість туристів та рекреантів, збільшити відрахування в місцевий та Державний бюджети. Створення нових підприємств в цій галузі та розширення діяльності існуючих, розвиток зеленого туризму, дозволить знизити рівень безробіття в сільській місцевості та області загалом, що в свою чергу сприятиме і покращенню демографічної ситуації – зупиненні міграційних потоків за межі області, повернення мігрантів на нові робочі місця з далекого зарубіжжя. Вагомим фак-

тором їх повернення та збільшення потоку інвестицій в область слугуватиме також можливість започаткування малого бізнесу у сфері туризму та рекреації.

Розвиток туристично-рекреаційного господарства в області під призвою майбутнього входження України до СОТ та Європейського Співтовариства повинен буде здійснюватись з дотриманням сучасних світових вимог як до розвитку інфраструктури, соціальної сфери, так і до екології. Таким чином, покращення зазнає дорожньо-транспортна мережа, водо-, газопостачання, забезпеченість сучасними видами зв’язку, теле-, радіомовлення, підвищаться вимоги до еколого-безпечного ведення лісового господарства і виробничої сфери економіки області в цілому, запровадження науково-обґрунтованих методів еколого-безпечного лісо- та природокористування, збільшення кількості і підвищення якості очисних споруд, підвищення екологічних, соціальних та економічних стандартів загалом.

1. Ромашок М.Д., Розвиток туризму в контексті соціально-економічного відродження Прикарпаття // Матеріали виступів учасників другої міжнародної науково-практичної конференції „Інформаційні технології в управлінні туристичною та курортно-рекреаційною економікою” – Бердянськ, 2006.

2. Крачило Н.П. Географія туризму. – К.: Вища школа, 1987. – 208 с.

3. Статистичний щорічник Івано-Франківської області за 2005 рік. Івано-Франківське обласне управління статистики, За редакцією М.М. Колімбаєвського. – 2006, – 635 с.

Demographic and social position of Ivano-Frankivsk region in the last few years analyzed, as well as role and place of travel and recreation industry in this area. Necessity and main directions of this sphere development founded.

Мацола М.М.

ПРІОРИТЕТНІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ СЕЛА В УМОВАХ РИНКУ

У статті розглянуто теоретичні аспекти соціального розвитку села в ринкових умовах господарювання, зроблена оцінка найгостріших соціально-економічних проблем українського села, виокремлено шляхи соціально-економічного відродження сільських поселень.

Ключові слова: соціальний розвиток села, сільська місцевість, рівень життя сільського

населення, соціальна інфраструктура села, економічне піднесення села.

I. Вступ. Однією із найболючіших проблем в Україні, які потребують негайного розв’язання є відродження українського села. Ринкові перетворення у сільській місцевості призвели на початковій стадії до катастро-